

Sitarin tilan rakennus- historiallinen selvitys

Pinja Hakonen

8.11.2024

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo.....	1
1 Johdanto.....	1
1.1 Perustiedot.....	1
1.2 Selvityksen tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät	1
2 Kaavatilanne.....	2
3 Ympäristö	2
4 Rakennusten historia	4
4.1 Käyttö.....	4
4.2 Rakentamisen vaiheet ja muutokset	4
5 Nykytila.....	5
5.1 Pihapiiri	5
5.2 Vaikutus maisemassa	6
5.3 Piirustukset.....	7
5.4 Rakennusten inventointi	8
5.4.1 Päärakennus	8
5.4.2 Pienempi asuinrakennus	10
5.4.3 Talousrakennus.....	12
6 Arvotusperusteet.....	14
7 Johtopäätökset ja yhteenveto	14
Lähteet.....	15

1 Johdanto

1.1 Perustiedot

Kohde: Sitarin eli Laurilan tila

Kylä, rekisterinumero ja koordinaatit: Haurala/Hemminkilä, 418-405-2-97, 61.3053, 23.7392

Osoite: Veljespolku 7

Omistaja: yksityisessä omistuksessa

1.2 Selvityksen tarkoitus, tavoitteet ja menetelmät

Selvitys toteutetaan Hauralan eteläosan asemakaavoituksen lähtöaineistoksi. Selvityksen tarkoituksena on tarkastella rakennusten nykytilaa ja arvioida niihin mahdollisesti liittyviä arvoja.

Selvitystä varten on haettu tietoa arkistolähteistä ja kirjallisuudesta sekä haastattelemalla omistajaa. Rakennuksen nykytilan inventointi on toteutettu maastossa rakennuksia ja pihapiiriä tutkien ja valokuvaten kesällä 2024. Selvityksen on toteuttanut arkkitehti Pinja Hakonen.

Rakennuksista ei ole olemassa tai säilynyt rakennuspiirustuksia lukuun ottamatta vuoden 2022 muutoslupakuvia päärakennuksesta. Kohdetta ei ole inventoitu aiemmin kaavoituksen yhteydessä. Kohdetta ei ole merkitty myöskään Lempäälän kulttuuriympäristöohjelmaan (Teivas 2006).

2 Kaavatilanne

Pirkanmaan maakuntakaavassa 2040 (tullut voimaan 2017) selvitysalue on taajamatoimintojen aluetta. Alueella voimassa olevassa yleiskaavassa (Kuljun-Marjamäen-Moision-Keskustan osayleiskaava, vahvistettu 17.12.2001) selvitysalue kuuluu pientalovaltaiseen asuntoalueeseen (AP). Alueella ei ole asemakaavaa. Asemakaava-alue rajautuu selvittävään kiinteistöön luoteessa, pohjoisessa ja koillisessa.

Kuva 1 Otteet maakuntakaavasta (ylävasen) ja yleiskaavayhdistelmästä (yläoikea) ja asemakaavayhdistelmästä (alavasen). Selvitysalueen kiinteistö on rajattu mustalla viivalla.

3 Ympäristö

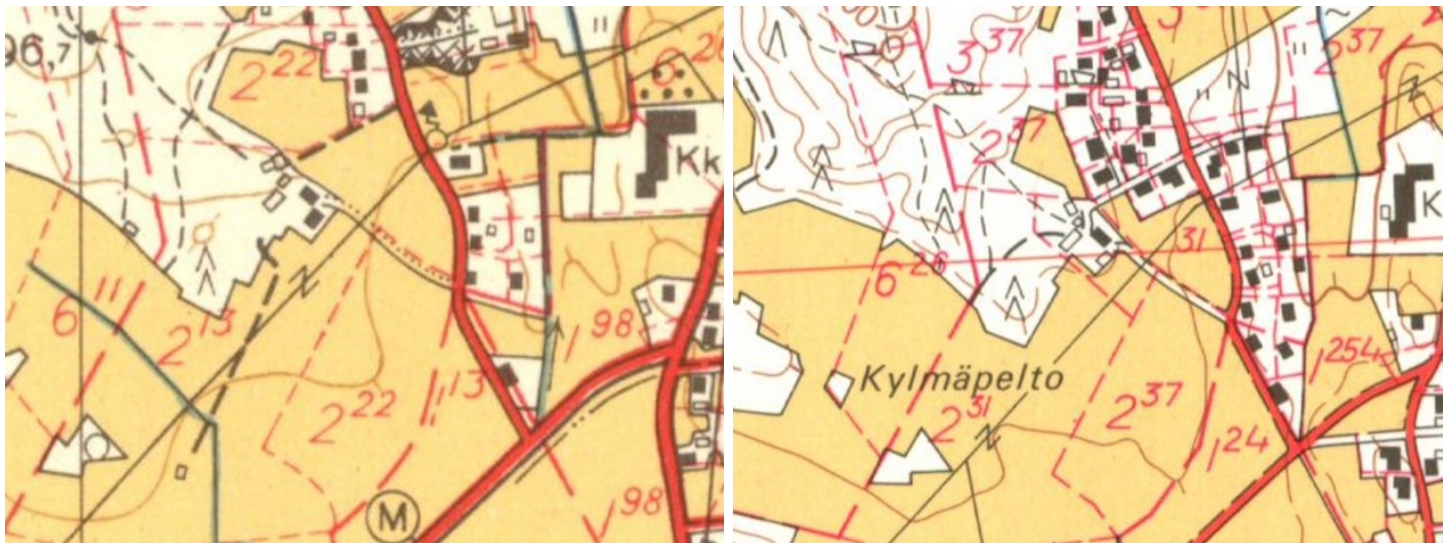
Ilmakuvista ja vanhoista kartoista havaitaan asutuksen kehitys alueella. Vuoden 1912 kartassa on merkitty alueen tilakeskusten ja tielinjojen sijainnit. 1950-luvun lopulla ensimmäisiä taaja-asutuksen merkkejä ilmestyy peltomaisemaan. Vuosikymmenien aikana asemakaavoitettu taaja-asutus lisääntyy ensin Hauralandtien varrella, ja 1990-luvulle tultaessa asutus leviää uusia katuja pitkin laajemmalle alueelle. 1990- ja 2000-luvulla uudet pistokadut, kuten Sitarinkuja ja Hemmiläntie, sekä niiden ääreen rakennetut pientalot täydentävät rakennetta.

Kuva 2 Vuoden 1912 kartta. Kuvalähde: vanhatkartat.fi, haettu 26.7.2024.

Kuva 4 Ilmakuvat alueelta vuosilta 1950 ja 1996. Tilakeskus rajattu kuvista punaisella. Kuvalähde: Paikkatietoikkuna.

Kuva 3 Peruskartat 1959 ja 1976. Vuoden 1959 kartassa näkyy Sitarin tilan kaksi asuinrakennusta, isompi navetta ja pienempiä talousrakennuksia. Vuoden 1976 kartassa toinen asuinrakennus on merkitty talousrakennukseksi. Tilalle oli vanha tieyhteys Hauralantielle.

4 Rakennusten historia

4.1 Käyttö

Tilana Sitari mainitaan jo vuoden 1540 maakirjassa. Tila kuului Hemminkilän kylään. 1930-luvulla taloa piti Laurilan suku. Juho Laurilan kuoleman jälkeen leskiemäntä Marjaana piti tilaa ja hänen jälkeensä sisarukset Ida ja Frans Laurila. Frans kuoli toisessa maailmansodassa 1941, minkä jälkeen talon sai hänen vaimonsa Alli Raeluoto.

Sitari oli tavallista torppaa suurempi maatila. Pihapiiriin kuului päärakennus, joka oli jo 1930-luvun kuvauksen mukaan vanha ja rapistunut; toinen rakennus, jossa asuttiin kesäisin; sekä uusi navetta. Tien päässä sijaitsi Laurilan lato. Tilalla pidettiin muutamaa hevosta sekä lehmiä, nuorta karjaa, sikoja, lampaita ja kanoja. Sitarin tienhaara erosi Hauralantiestä länteen. Vanha tieyhteys ilmenee vanhoista kartoista.

4.2 Rakentamisen vaiheet ja muutokset

Pauli Kantola muistelee lapsuuttaan 1930-luvun Hauralassa teoksessa *Haurala. Lempäälän vanhin kylä* (Mäkelä 2008):

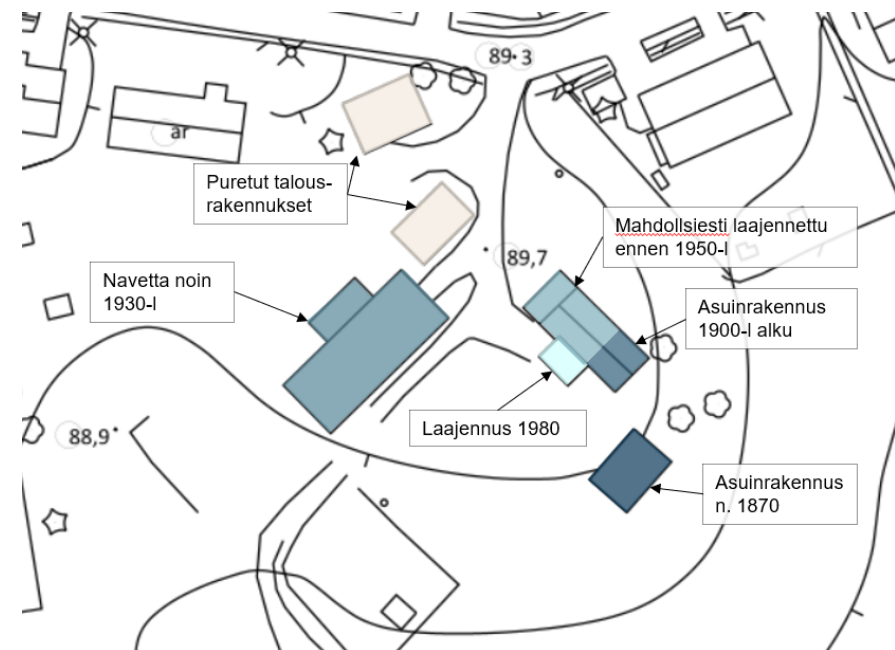
"Kun sitten kysyimme Idalta, miksi teillä on noin hieno navetta, kun asuinrakennus kuitenkin on kovin vanha ja ränsistynyt, hän vastasi että heillä tykätään enemmän eläimistä kuin ihmisistä."

Ikänsä perusteella kuvauksen "vanha ja ränsistynyt" asuinrakennus tarkoittaa mahdollisesti kiinteistön vanhinta rakennusta kiinteistön kaakkoislaidalla. Luonnonkiviperustainen hirsirakennus on valmistunut noin 1870-luvulla, huoneistorekisterin mukaan 1873.

Toisen asuinrakennuksen, nykyisen päärakennuksen, rakenteita purettiin korjaustöiden yhteydessä hirsirunkoon saakka. Tällöin hirsien merkintöjen perusteella arvioitiin, että asuinrakennuksen vanhin osa olisi valmistunut 1900-luvun alussa. Rakennuksen keskiosan ja pohjoispäädyn hirsissä oli 1950- ja 1960-lukujen merkintöjä. Rakennus on kuitenkin samassa muodossa jo vuoden 1950 ilmakuvassa.

Hirsien merkinnät ovat siis mahdollisesti peräisin rakennuksen korjaamisesta tai hirsien vaihtamisesta. Tuorein laajennus nykyiseen päärakennukseen on 1980-luvun kylpyhuonesiipi, joka liittyy rakennuksen keskiosaan ja erottuu selkeästi muusta rakennuksesta betonisokkeleineen.

Navettarakennus oli kuvauksen mukaan uusi ja hieno. Navetta on sen perusteella valmistunut 1930-luvulla ja on selvästi uudempi kuin asuinrakennukset.

Kuva 5 Kiinteistön vanhin rakennus on arviolta 1870-luvulta. Nykyistä päärakennusta on laajennettu mahdollisesti useaan kertaan. Navetan valmistusajankohta sijoittuu arviolta 1930-luvuille.

5 Nykytila

Asuinrakennukset on korjattu 2010- ja 2020-luvuilla. Rakennusten omistaja on laatinut piirustukset päärakennuksesta korjausrakentamista varten 2020-luvulla. Nykyisen päärakennuksen korjaustyön loppukatselmus on vielä pitämättä. Aikaisempia rakennuspiirustuksia ei ole olemassa tai säilynyt.

5.1 Pihapiiri

Rakennukset rajaavat koillisesta, idästä ja luoteesta vehreän pihapiirin, jossa kasvaa lehtipuita ja pensaita: omenaa, vaahteraa ja syreeniä. Etenkin pienempi asuinrakennus verhoutuu kasvillisuuteen. Ajo-yhteys on pohjoisesta Veljespolulta. Etelään aukeaa avoin pelto-/niitymaisema.

Kuva 7 Ortokuva 2023. Kuva: Paikkatietoikkuna, haettu 26.7.2024.

Kuva 6 Näkymä Veljespolulta. Ajoyhteys tilalle.

Kuva 8 Näkymä lounaasta.

5.2 Vaikutus maisemassa

Pihapiiri rakennuksineen sijaitsee avoimen maisematilan reunalla alueen korkeimmalla paikalla. Tilan eteläpuoli on vanhaa peltoa ja se on osoitettu yleiskaavassa lähivirkistysalueeksi. Puut ja pensaat toimivat maisematilaa rajaavana elementtinä rakennusten ja pellon välissä. Sitarin tilan näkyvimvät rakennukset maisemassa ovat navetta ja suurempi asuinrakennus. Ne erottuvat muusta rakennuskannasta ikänsä puolesta. Avoin maisematila ja pihapiiri rakennuksineen muodostavat yhdessä historiallisesti kertovan kokonaisuuden.

Kuva 9 Rakennukset sijaitsevat maaston korkeimmalla kohdalla.

Kuva 10 Näkymä Hauralantieltä. Puiden keskellä näkyy päärakennuksen

Kuva 11 Näkymä Hemmiläntien päädyssä peltoalueen yli.

5.3 Piirustukset

Kuva 12 Julkisivupiirros, päivätty 29.11.2021. Kuva: Lempäälän rakennusvalvonnan arkisto.

5.4 Rakennusten inventointi

5.4.1 Päärakennus

Kuva 13 Nykyinen päärakennus

ALKUP. KÄYTTÖ	asuinrakennus
NYK. KÄYTTÖ	vakituinen asuinrakennus
RAKENNUSAIKA	1900-luvun alku, laajennettu 1980-luvuilla
KERROSLUKU	1 + kylmä ullakko
PERUSTA	luonnonkivi, betoni (laajennusosa)
RUNKO	hirsi
KATTOMUOTO	harjakatto
KATE	pelti, tumma; alla vanha huopakate ja pärekate
VUORAUS	peiterimalaudoitus, punainen
IKKUNAT	puu-alumiini, ristikkoikkuna, valkoinen
OVET	puu-alumiini, valkoinen, uusittu
ULKOVÄRIT	punainen, valkoiset nurkkalaudat ja ikkunapuitteet
SISÄTILAT	ei inventoitu
KUNTO	hyvä, remontoitu 2010-2020-luvuilla
KUVAUS	Hirsinen rossipohjainen asuinrakennus, jossa myöhemmin laajennettu lisäsiivellä.
SÄILYNEISYYS	Merkittävästi muutettu, mutta tunnistettavissa aikakautensa edustajaksi. Myöhemmät muutokset erottuvat. Kylpyhuonesiipi terasseineen on muuttanut rakennuksen kokonaishahmoa ja päänsisäänkäyntiä pihapiirin puolella. Rakennuksen pohjoisimmassa osassa harjan suunta muuttuu, kyseessä mahdollisesti laajennusosa. Alkuperäisistä materiaaleista säilynyt runkohirsiä ja pärekate uuden katteen alla.

Kuva 14 Katolle on asennettu aurinkopaneelit. Ikkunoissa koristeristikko.

Kuva 15 Vanhan osan luonnonkiville perustettu rossipohja ja kylpyhuone-laajennuksen betonisokkeli.

Kuva 16 Päärakennuksen näkyminen maisemassa. Näkymä Hauralan-tieltä.

5.4.2 Pienempi asuinrakennus

Kuva 17 Asuinrakennus noin 1870-luvulta

ALKUP. KÄYTTÖ	asuinrakennus
NYK. KÄYTTÖ	asuinrakennus, vuokrattu
RAKENNUSAIKA	1870-luku, huoneistorekisterin mukaan 1873
KERROSLUKU	1 + kylmä ullakko
PERUSTA	luonnonkivi, pilariharkko
RUNKO	hirsi
KATTOMUOTO	harjakatto
KATE	huopakate, tumma
VUORAUUS	peiterimalauditus, punainen
IKKUNAT	puu-alumiini, yksiruutuinen, uusittu
OVET	puu-alumiini, valkoinen, uusittu
ULKOVÄRIT	punainen, valkoiset nurkkalaudat ja ikkunapuut
SISÄTILAT	ei inventoitu
KUNTO	hyvä, remontoitu 2011
KUVAUS	Yksinkertainen, rossipohjainen hirsinen vanha asuinrakennus.
SÄILYNEISYYS	Kohtalaisen hyvin säilynyt. Luonnonkiviperustuksia on uusittu tai vahvistettu pilariharkkoilla. Rakennuksen muutoksista ei ole säilynyt dokumentteja. Rakennuksen hahmo on tunnistettavissa aikakautensa edustajaksi.

Kuva 18 Pihan puolella rakennuksen perustuksia on uusittu pilariharkoilla.

Kuva 19 Rakennuksen etelänurkat on perustettu luonnonkivelle.

5.4.3 Talousrakennus

Kuva 20 Navettarakennus

ALKUP. KÄYTTÖ	navetta
NYK. KÄYTTÖ	ei käytössä/varasto
RAKENNUSAIKA	noin 1930-luku
KERROSLUKU	1 + ullakko
PERUSTA	betoni, pilariharkko, luonnonkivi
RUNKO	tiili, puu
KATTOMUOTO	harjakatto
KATE	kattotiili
VUORAUUS	(peiterima)laudoitus, punainen; tiili, punainen
IKKUNAT	puu, mahdollisesti alkuperäiset
OVET	puu, koillispäädyssä kookkaat vinolautaovet
ULKOVÄRIT	punainen (punamulta)
SISÄTILAT	ei inventoitu
KUNTO	erityisesti julkisivuverhous vaurioitunut, rakenteellisia vaurioita ei tutkittu
ERITYISPIIRTEET	Betonipohjainen, harjakattoinen, tiili- ja puurunkoinen navettarakennus. Lantala sijoittuu pihasta poispäin. Ikkunat puiset, mahdollisesti ainakin osin alkuperäiset. Koillispäädyssä vinolautaovet korotetulla sisäänkäynnillä.
SÄILYNEISYYS	Säilynyt todennäköisesti alkuperäisessä tai alkuperäisen kaltaisessa muodossa.

Kuva 21 Navetan pohjoispääty on perustettu betonille ja soraharkolle.

Kuva 22 Navetan koillispäädyssä on kookkaat vinolautaovet.

6 Arvotusperusteet

Rakennuskohteen arvot voivat olla a) arkkitehtonisia tai rakennushistoriallisia, b) historiallisia ja/tai c) maisemallisia. Rakennuskohde voi saada kulttuurihistoriallista arvoa ainutlaatuisuutensa vuoksi tai aikakautensa tyypillisenä edustajana. Lisäksi arvotuksessa arvioidaan rakennuskohteen säilyneisyyttä suhteessa sen alkuperäiseen muotoon.

Arkkitehtoninen tai rakennushistoriallinen arvo muodostuu rakennuksen tai rakennusryhmän tyylistä, materiaaleista, rakennustekniikasta ja rakennustavasta. Rakennuksen arkkitehtuuri voi edustaa jonkin aikakauden tai toisaalta merkittävän suunnittelijan tyyliä tai rakennustapaa.

Rakennuskohteella voi olla *historiallista arvoa* historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena.

Maisemallinen arvo liittyy rakennuksen rooliin kaupunkikuvassa tai maisemassa: se voi olla osa yhtenäistä kokonaisuutta tai alueen kuriositeetti, kiintopiste.

7 Johtopäätökset ja yhteenveto

Inventoidut rakennukset ovat alun perin olleet tyypillisiä pientilan rakennuksia. Asuinrakennukset ovat alkuperäisessä käytössä, mutta niiden historiallinen todistusvoimaisuus on laskenut lisää- ja korjauskäytämisen myötä. Erityisesti suurempi asuinrakennus eli nykyinen päärakennus on muuttanut muotoaan historian aikana. Alkuperäisiä materiaaleja on säilynyt hirsirungossa ja nykyisen vesikatteen alla yläpohjassa. Vanhat ikkunat ja ovet on korvattu nykyaikaisilla. Rakennuksia on lisäeristetty. Uusi julkisivuvuoraus on punamultamaalattu peiterimalaudoitu.

Uudempi navettarakennus on säilynyt todennäköisesti alkuperäisessä tai alkuperäisen kaltaisessa muodossa, mutta se on asuinrakennuksia heikommassa kunnossa. Muut pihapiirin talusrakennukset on purettu.

Rakennuspaikka on alueen vanhimpia ja se lisää alueen ajallista kerrostuneisuutta. Se sijaitsee avoimen maisema-alueen reunalla muodostaen sen kanssa arvokkaan kokonaisuuden. Rakennuksilla on siis maisemallista merkitystä. Rakennukset muodostavat vanhan pientilan pihapiirin. Asuinrakennuksilla on paikallista asutushistoriallista merkitystä, ja etenkin pienempi asuinrakennus on säilyttänyt kohtalaisesti ulkomuotonsa. Navettarakennus liittyy historiallisesti pientilan toimintaan ja on aikakautensa edustajana tavanomainen, joskin nyky-ympäristössään erikoisuus.

Rakennusten säilyminen on suotavaa. Säilyminen kuitenkin edellyttää rakennusten käyttöä. Käyttötarkoitusta voi olla haastava löytää ennen kaikkea käyttämättömälle navettarakennukselle. Pihapiirin ominaispiirteitä voi säilyttää rakennusten sijaintiin, harjan suuntaan, kattokulmaan, rakentamistapaan ja rakennusmateriaaleihin liittyvillä kaavamääräyksillä. Myös pihapiiriin eteläpuolisen vanhan peltoalueen säilyminen avoimena maisematilana on suotavaa. Asuinrakennusten ikään liittyvät arvot ja niiden rooli osana arvokasta maisemakokonaisuutta voidaan kuitenkin säilyttää vain turvaamalla rakennusten säilyminen asemakaavassa.

Lähteet

Valokuvat ovat Lempäälän kunnan, ellei niiden yhteydessä ole kerrottu muuta lähdettä.

Kirjalliset lähteet

Teijas, E. 2006. Teiden varsilla ja vesireiteillä. Lempäälän kulttuuriympäristöohjelma.

Mäkelä, R. 2008. Haurala. Lempäälän vanhin kylä.

Suulliset lähteet

Mäkelä, J. Suullinen tiedonanto 7.6.2024

Piirustukset

Rakennusvalvonnan arkisto. 2021. Lempäälän rakennusvalvonta.

Karttalähteet

Paikkatietoikkuna. Maanmittauslaitos. Verkkopalvelu. <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>. Viitattu 26.7.2024

Vanhat kartat. Verkkopalvelu. <https://vanhatkartat.fi/>. Viitattu 26.7.2024.